

УДК 347.44

ДОГОВІР ПРО НАДАННЯ СТОМАТОЛОГІЧНИХ ПОСЛУГ

CONTRACT FOR DENTAL SERVICES

Герц А.А.,
кандидат юридичних наук, доцент
Львівського національного університету імені Івана Франка

Стаття присвячена особливостям договору про надання стоматологічних послуг. Здійснено поділ договорів про надання стоматологічних послуг за ступенем складності.

Порядок укладення договору залишається мало дослідженим та законодавчо не врегульованим. Все це породжує низку суперечностей на практиці. У зв'язку з цим сформульовано висновки та пропозиції щодо удосконалення національного законодавства.

Ключові слова: договір про надання стоматологічних послуг, пацієнт, медичний працівник, якість послуги, безпека послуг, інформація про послугу.

Статья посвящена особенностям договора о предоставлении стоматологических услуг. Осуществлено разделение договоров о предоставлении стоматологических услуг по степени сложности.

Порядок заключения договора остается мало исследованным и законодательно не урегулированным. Все это порождает ряд противоречий на практике. В связи с этим сформулированы выводы и предложения по совершенствованию национального законодательства.

Ключевые слова: договор о предоставлении стоматологических услуг, пациент, медицинский работник, качество услуги, безопасность услуг, информация об услуге.

The article is devoted to the peculiarities contract for dental services. Done division of contracts for dental services in complexity.

The order contract remains little studied and is not legally regulated. All this raises a number of contradictions in practice. In this regard formulated conclusions and proposals for improving national legislation.

Key words: contract for the provision of dental services, patients, doctors, quality of service, security service, information about the service.

Термін «стоматологія» походить від грецьких слів «stoma»+«logos» і означає «вчення про органи ротової порожнини». Стоматологія в сучасному розумінні цього терміну – галузь клінічної медицини, яка вивчає хвороби зубів, слизової оболонки, органів ротової порожнини, щелеп і обличчя, частково ший (щелепно – лицеві ділянки),

а також розробляє методи їх діагностики, лікування й профілактики [2, с. 760].

Стоматологія як окрема галузь медицини, що виникла в результаті злиття консервативного, оперативного зуболікування і щелепно-лицевої хірургії, формувалась протягом багатьох століть. Зуболікування зародилося в глибоку

давнину і до XVI-XVII ст. розвивалося поза «офіційною» медичною наукою.

У процесі формування стоматології як єдиної клінічної дисципліни, у 30-х роках XX ст. відбулася диференціація її на три основних розділи: хірургічну, терапевтичну й ортопедичну стоматологію [6, с.8].

Основи державної стоматологічної допомоги в Україні були визначені у квітні 1920р. Наказом «Про державну організацію зуболікарської допомоги в Українській республіці», яким узаконено її як загальнодоступну і безоплатну, з профілактичною направленістю.

Питаннями договірних правовідносин в сфері надання стоматологічних послуг займалися у своїх наукових дослідженнях А. Савицька, О. Смотров, Р. Майданик, С. Антонов та інші.

Відповідно до Розділу I Переліку платних послуг, які можуть надаватися в державних та комунальних закладах охорони здоров'я, вищих медичних навчальних закладах та науково-дослідних установах, до послуг, що надаються згідно з функціональними повноваженнями державними і комунальними закладами охорони здоров'я, належить, зубне протезування, стоматологічна допомога, що подається населенню госпрозрахунковими відділеннями, кабінетами закладів охорони здоров'я [8].

Стоматологічні послуги сьогодні – одні з наймасовіших видів медичних послуг населенню України, що посідає в структурі амбулаторно-поліклінічних послуг друге місце після звернень до лікарів-терапевтів. Питома вага стоматологічної захворюваності в загальній захворюваності населення за зверненнями сягає понад 16%. Звернення за стоматологічними послугами займає друге місце після звернення до лікарів – терапевтів, більше 90% населення хворіє на карієс, 40% – на пародонтит та пародонтоз [7, с. 9].

Сучасна стоматологія є високо спеціалізованим науковим і трудомістким соціально значущим виробництвом з чіткою медико-клінічною, біологічною, організаційно – економічною та правовою специфікою. У загальній моделі формування та реалізації державної політики України в галузі охорони здоров'я вона посідає одне з провідних місць.

Ст. 13 Конвенції МОП 1969 р. № 130 «Про медичну допомогу і допомогу у зв'язку із захворюванням» [5] передбачає, що громадяни кожної з країн, що ратифікували цей документ, повинні одержувати стоматологічну допомогу, якщо це передбачено національним законодавством; медичну реабілітацію, у тому числі надання, ремонт і заміну протезів або ортопедичних засобів, якщо це передбачено національним законодавством.

На сьогоднішній день в законодавчих актах відсутні норми, які визначають поняття та регулюють порядок укладення договору про надання стоматологічних послуг. Але ст. 3 та ст. 627 Цивільного кодексу України передбачають принцип свободи договору, тобто можливість укладення будь-якого виду договору, що не суперечить вимогам закону та моральним засадам суспільства.

Отже, щоб охарактеризувати **договір про надання стоматологічних послуг**, ми відштовхуємося від загальних положень про договір, загальних положень про послуги Цивільного кодексу України, а також – спеціального медичного законодавства.

Відтак, договір про надання стоматологічних послуг можна визначити як домовленість за якою одна сторона (виконавець) зобов'язується за завданням другої сторони (замовника) із дотриманням законодавства про охорону здоров'я надати послугу в стоматології, яка спрямована на профілактику захворювань зубів, слизової оболонки, органів ротової порожнини, щелеп і обличчя, частково ший (щелепно – лицевої ділянки) їх діагностику та лікування, що має самостійне закінчене значення, а замовник зобов'язується оплатити виконавцеві зазначену послугу, якщо інше не встановлено договором або законом.

Сторонами в договорі про надання стоматологічних послуг є медичні працівники, які наділені правом на зайняття медичною діяльністю, а саме на надання стоматологічних послуг, отримали вищу або середню медичну освіту в Україні, мають диплом і спеціальне звання (кваліфікацію) та пацієнти, тобто особи, які звернулися до медичної установи за наданням стоматологічних послуг, шляхом укладення цивільно – правового договору.

Відповідно до Глосарію МАГАТЕ з питань безпеки медичний працівник (health professional) – це фізична особа, яка у відповідності до належних процедур, прийнятих в країні, допущена до професійної роботи в областях, пов'язаних зі здоров'ям людини (тобто в області терапії, стоматології, хіропрактики, ортопедії, догляду за хворими, медичної фізики, радіодіагностики та радіотерапії, радіофармацевтики, гігієни праці) [3].

Однією з обов'язкових умов, що забезпечують якість стоматологічних послуг, є проведення ліцензування та акредитації лікувально-профілактичних закладів.

Стоматологічна послуга – є корисна дія, що задовольняє потребу того, хто її потребує, метою якої є процес її надання, який споживається. Виготовляючи, наприклад, зубний протез лікар створює річ, тобто предмет зовнішнього матеріального світу. Цей предмет призначений для задоволення певних потреб конкретної людини і доступний для володіння. Діяльність з установки цього ж протезу в організмі пацієнта, на нашу думку, не має матеріального характеру і тому не може розглядатися як створення упередженого результату.

Слід також відмітити, що медичні роботи, як і медичні послуги (наприклад, стоматологічні протези) не можуть бути передані третім особам, оскільки, як правило, вони виготовлюються для кожного індивідуально чи підганяються під анатомічну будову такого пацієнта.

В даному аспекті можна погодитися з Антоновим С.В. в тому, що медична робота, що передбачає виготовлення певного матеріального об'єкта (протез, стимулятор тощо), може розглядатися і як складова медичної послуги комплексного типу [1, с.43].

Важливою складовою приватної стоматологічної діяльності окрім договору про надання стоматологічних послуг є інформована згода пацієнта на медичне втручання. У багатьох медичних установах згоду пацієнта на медичне втручання одержують, лише якщо буде потреба проведення складного діагностичного дослідження або хірургічної операції.

Однак в ст. 39 та 43 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» зазначено, що інформована добровільна згода була отримана у пацієнта при здійсненні будь-якого медичного втручання. Важливо зрозуміти, що за законом остаточне рішення про надання медичних послуг приймає сам пацієнт, а не лікар. Тому інформована добровільна згода на надання стоматологічних послуг являє собою усвідомлене особисте рішення пацієнта (його представника), зроблене на основі отриманої від лікаря достовірної, повної й всебічної інформації про мету, характер, способи, наслідки і альтернативні варіанти стоматологічного втручання. При цьому обов'язок лікаря складається в наданні пацієнтові у доступній формі всієї необхідної інформації для того, щоб прийняте ним рішення було правильним.

Ми вважаємо, що особливій уваги при укладенні договору про надання стоматологічних послуг заслуговує інформаційна частина договору. Лікар повинен особливо детально інформувати свого пацієнта за трьома основними питаннями: [4, с. 97-98].

- роз'яснення з приводу діагнозу. Дуже важливо, якщо від усвідомлення дійсного стану справ залежить рішення пацієнта погодитися на метод лікування, який пропонується;
- інформовання щодо плану лікування, методики лікування. До даного питання відноситься і погодження при-

близкої ціни лікування. Лікар повинен також інформувати хворого про існуючі альтернативні методи лікування;

- інформувати про типові ризики, що пов'язані з лікуванням, про можливий їх вплив на якість життя пацієнта в майбутньому.

Відповідно до статей 6 та 627 Цивільного кодексу України, сторони є вільними при укладенні договору, виборі контрагентів або визначенні умов договору з врахуванням вимог Цивільного кодексу України, інших актів цивільного законодавства, звичаїв ділового обороту, а також вимог розумності та справедливості.

Після укладення договору про надання стоматологічних послуг він повинен бути скріплений підписами та печаткою медичного закладу. В тексті необхідно зазначити, що договір складається в двох екземплярах (один для медичної установи, інший – для пацієнта). Пацієнт, в свою чергу, повинен забрати другий екземпляр, оскільки це є забезпеченням прав пацієнта на виконання послуги і в разі необхідності – задля примушення лікаря чи медичного закладу виконати свої зобов'язання.

Враховуючи класифікацію стоматологічних послуг за медичним критерієм, вважаємо за необхідне здійснити поділ договорів про надання стоматологічних послуг за ступенем складності:

1) **Договір про надання простих стоматологічних послуг.** В даному випадку проста стоматологічна послуга є неподільною послугою. Фахівець пропонує пацієнту лише один елемент профілактики, діагностики або лікування. Цивільно – правовий договір про надання простих стоматологічних послуг повинен бути укладений за наступною формулою: «пацієнт» + «фахівець» = «один елемент профілактики, діагностики або лікування».

2) **Договір про надання складних стоматологічних послуг.** Даний договір характеризується набором простих стоматологічних послуг, що вимагає для своєї реалізації певного складу персоналу, спеціальних приміщень, технічного оснащення і т.п. Цивільно – правовий договір про надання складних стоматологічних послуг повинен бути укладений за наступною формулою: «пацієнт» + «комплекс простих послуг» = «етап профілактики, діагностики або лікування».

3) **Договір про надання комплексних стоматологічних послуг.** Даний договір характеризується набором складних і простих стоматологічних послуг, що закінчується або проведенням профілактики, або встановленням діагнозу, або закінченням проведення певного етапу лікування (наприклад, санація порожнини рота, протезування тощо). Цивільно – правовий договір про надання комплексних стоматологічних послуг повинен бути укладений за наступною формулою: «пацієнт» + «прості + складні послуги» = «проведення профілактики, установлення діагнозу або закінчення проведення повного етапу лікування».

Забезпечення якості стоматологічної послуги – це досить складна проблема організації цілого комплексу адміністративних, медичних і технічних заходів, спрямованих на досягнення й збереження нормативного рівня якості.

Лікар зобов'язаний вчасно інформувати пацієнта про те, що недотримання пацієнтом певних правил або рекомендацій може знизити якість стоматологічної послуги. У контексті такого інформування пацієнта необхідно також згадати і про порядок подальшого отримання інформації про вже надані за договором медичні послуги. Це стосується ознайомлення з медичною документацією, надання виписок з медичної картки, результатів стоматологічних досліджень тощо. У договорі про надання стоматологічних послуг можна зробити посилання на внутрішні інструкції, що визначають порядок ознайомлення пацієнтів з медичною документацією та умови її видачі.

Якість стоматологічної послуги – це сукупність її властивостей і характеристик, що відносяться до спро-

можності послуги задовольняти потреби пацієнта в даних послугах.

Зазначений нормативний рівень якості визначається відповідними стандартами. Стандартизація стоматологічних послуг – це діяльність, спрямована на досягнення оптимального ступеня впорядкування в області стоматологічних послуг за допомогою встановлення стандартів. У свою чергу, процедура документального підтвердження відповідності стоматологічної послуги конкретному стандарту називається сертифікацією.

По суті, стандарти повинні містити основні технологічні правила надання стоматологічних послуг. Тому питання стандартів є ключовим у вирішенні проблеми керування якістю стоматологічних послуг. Наявність стандартів відноситься до числа основних умов безпеки стоматологічних послуг для пацієнтів. У цьому випадку безпеку необхідно розуміти як відсутність неприпустимого ризику, пов'язаного з можливістю завдання збитків.

При укладенні договору про надання стоматологічних послуг у пацієнтів і в лікарів виникають питання про гарантії в стоматології. Повсякденна стоматологічна практика, прийняті Верховною Радою України та Міністерством охорони здоров'я України закони, накази, рекомендації з гарантії у стоматології свідчать про слабе законодавче забезпечення цього винятково важливого питання. На жаль, проблема правового забезпечення гарантії якості стоматологічних послуг ще не знайшла належного відображення.

Окрім строку, як істотної умови договору про надання стоматологічних послуг, сторони повинні передбачити в договорі гарантійний строк. Гарантійний строк може розглядатися як важливий елемент професійного стандарт якості стоматологічної послуги. Звичайно, зазначення гарантійного строку в договорі може розглядатися і як захист пацієнтів від неякісної роботи лікарів, і як засіб захисту лікарів від несправедливих, безпідставних звернень пацієнтів.

Стоматологічні заклади несуть відповідальність за якість стоматологічних послуг. У зв'язку з цим виникає необхідність встановлення термінів гарантії надання стоматологічних послуг.

Виконавець, тобто відповідна медична установа чи приватний лікар, повинен особисто надати стоматологічні послуги, через своїх співробітників відповідно до сучасних досягнень медичної науки, якщо сторони договором прямо не визначили власний стандарт, якому мають відповідати обумовлені договором медичні послуги. Якщо якість таких послуг буде порушена, пацієнт (замовник медичної послуги) отримує право вимагати:

- безоплатного усунення недоліків у наданій стоматологічній послугі;
- відповідного зменшення ціни за надані стоматологічні послуги;
- безоплатного повторного надання стоматологічної послуги;
- відшкодування завданих збитків з усунення недоліків надання стоматологічних послуг.

Пацієнт зобов'язаний сплатити надану виконавцем у повному обсязі стоматологічну послугу після її надання, якщо інше не встановлено законом або договором. Ціна стоматологічної послуги є твердою величиною. Необхідність перевищувати ціну може виникнути, якщо за домовленістю сторін передбачено надання додаткової стоматологічної послуги із самостійною ціною чи іншої медичної послуги з вищою ціною.

Порядок розрахунків за надання стоматологічних послуг визначається договором між сторонами. Звісно, медичні заклади не повинні ігнорувати положення Цивільного кодексу України, Закону України «Про захист прав споживачів» щодо ціни за надання стоматологічних послуг.

Комплексний аналіз літературних джерел, де аналізуються договори в сфері надання медичних послуг, зокрема стоматологічних послуг, дає право стверджувати, що ні медична організація, ні пацієнт від дії вказаних договорів не мають належного юридичного захисту. Адже більшість бланків договорів (формулярів) мають очевидні обмеження їх змісту та недостатню спрацьованість з правової сторони.

У багатьох договорах міститься вочевидь обтяжливі для пацієнта умови, пропонувався не правовий спосіб вирішення спорів, не було характеристик, що індивідуалізують медичні послуги. Як висновок, вказані недоліки можуть призвести до несприятливих юридичних наслід-

ків як для пацієнта, так і для медичних організацій, які продовжують використовувати такі зразки договорів.

Виконання договору, який містить певні правові помилки, також може спричинити негативні наслідки, зокрема, неможливість притягнення винної сторони до відповідальності. На практиці нерідко трапляється, що медична організація не може стягнути вартість наданих стоматологічних послуг через те, що пацієнт надав неправильні відомості про себе чи вказав неправильну адресу проживання. Тому можливість виконання умов договору про надання стоматологічних послуг не слід пов'язувати лише з певними юридичними діями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Антонов С.В. Цивільно-правова відповідальність за заподіяння шкоди здоров'ю при наданні платних медичних послуг [Текст]: дис... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Антонов Сергій Володимирович; НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. – К., 2006. – с. 206.
2. Большая медицинская энциклопедия / Под ред. В.И.Бородин. -Изд.4-е, испр. и доп.-М.:РИПОЛ классик,2007.-960с.
3. Глосарій МАГATE з питань безпеки 2007 р. – [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://www-pub.iaea.org/MTCD/publications/PDF/IAEASafetyGlossary2007/Glossary/SafetyGlossary_2007r.pdf
4. Каркавина Д.Ю. Настольная книга пациента, или Как защитить свои права при обращении за медицинской помощью / Д.Ю.Каркавина.-Ростов / Д.: Феникс,2007.-352с.
5. Конвенція МОП « Про медичну допомогу і допомогу у зв'язку із захворюванням» № 130 [Електрон.ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/993_184
6. Основи стоматології / В.О.Маланчук, А.В.Борисенко, Л.В.Харьков та ін.; за ред.В.О.Маланчука.-К.:Медицина, 2009.-592с.+42 с.кольор.вкл.
7. Основи стоматологічної діяльності (організаційно – правові, гігієнічні, деонтологічні)навчально-довідниковий посібник /Під загальною редакцією В.Г.Бардова. Видання 2-е.-Вінниця.-Нова Книга,2011.-440с.
8. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку платних послуг, які надаються в державних закладах охорони здоров'я та вищих медичних закладах освіти» від 17 вересня 1996 року № 1138 (в редакції від 01.02.2014)[Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1138-96-n>